

**Київський національний торговельно-економічний
університет**
**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ Система забезпечення
якості освітньої діяльності та якості вищої освіти**
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра публічного управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою КНТЕУ
(пост. п. 5 від 25 червня 2019 р.)
Ректор

А. А. Мазаракі

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ /
STATE GOVERNANCE

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітньо-науковий ступінь	доктор філософії
галузь знань	08 «Право»
спеціальність	081 «Право»
	293 «Міжнародне право»

Київ 2019

**Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор Р. А. Науменко, д-р наук держ. упр., проф.

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування 4 березня 2019 р., протокол № 11.

Рецензенти: Н. С. Орлова, д-р наук держ.упр., проф.,
Л. А. Пашко, д-р наук держ.упр., проф.

Навчальна програма

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ /
STATE GOVERNANCE**

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітньо-науковий ступінь	доктор філософії
галузь знань	08 «Право»
спеціальність	081 «Право»
	293 «Міжнародне право»

Автор НАУМЕНКО Раїса Андріївна

Редактор С. Г. Голосова
Комп'ютерне верстання Л. І. Власової

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,05. Тираж 5 пр. Зам. 639.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно -економічний
університет вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

© Науменко Р. А., 2019
© Київський національний торговельно-
економічний університет, 2019

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ), ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Метою дисципліни «Державне управління» є формування системи поглиблених теоретичних і практичних знань, умінь та навичок, достатніх для вирішення складних завдань у галузі державного управління.

Головним **завданням** дисципліни є вивчення основних принципів та інструментарію для проектування і побудови ефективних прогностичних моделей державного управління.

Предметом навчальної дисципліни «Державне управління» є методологія побудови і розв'язування ситуаційно-аналітичних задач, кейсів з моделювання державно-управлінських процесів та систем.

Компетентності, набуті у процесі вивчення дисципліни «Державне управління»:

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та узагальнення;
- здатність планувати та прогнозувати розвиток, пропонувати альтернативні варіанти;
- здатність моделювати державно-управлінські процеси та системи, використовуючи принципи адекватності, відповідності та еволюційності.

За результатами вивчення дисципліни аспіранти мають:

Знати:

- основні концептуальні положення та принципи побудови системи державного управління;
- функціональні складові системи державного управління;
- теоретичні засади формування та реалізації механізмів державного управління у різних сферах суспільного життя;
- наукові підходи щодо розроблення та обґрунтування ефективних державно-управлінських рішень;
- методики моніторингу та оцінювання державних програм та проектів;
- послідовність побудови й перевірки моделей державного управління;
- критерії результативності й ефективності в державному управлінні.

Вміти:

- використовувати методи логіко-гносеологічного та системного аналізу державно-управлінських процесів;
- здійснювати дослідження структури системи державного управління та окремих її функціональних блоків;
- застосовувати теоретичні знання механізмів державного управління для розробки ефективного комплексного механізму державного управління;
- застосовувати теоретичні положення аналізу державного управління для розв'язування ситуаційно-аналітичних задач та кейсів;
- використовувати діагностичні методики для оцінювання державних програм та проектів;
- застосовувати методи моделювання для прогнозування розвитку структурно-функціональної моделі державного управління;
- розробляти та застосовувати критерії результативності й ефективності державного управління.

Місце дисципліни в освітньому процесі. Дисципліна «Державне управління» базується на знаннях, здобутих у процесі вивчення таких дисциплін: «Адміністративний менеджмент», «Адміністративне право», «Адміністративні послуги», «Менеджмент», «Психологія», «Стратегічне управління», «Конкурентна політика держави», «Державне регулювання фінансового ринку», «Політична економія», «Економічна політика держави», «Управління публічними закупівлями» «Макроекономічний та мікроекономічний аналіз», «Державний контроль за монопольним ціноутворенням», «Публічне управління та адміністрування», «Державна служба», «Державне управління та місцеве самоврядування».

2. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ ТА РОЗПОДІЛ ГОДИН ЗА ТЕМАМИ (ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН)

Для вивчення дисципліни відводиться 90 год / 3 кредитів ECTS (лекцій – 16 год, практичних занять – 12 год, самостійної роботи – 62 год), підсумковий контроль – залік.

Назва теми	Кількість годин,				Форми контролю*
	Усього годин / кредитів	з них:			
		лекції	практичні заняття / МК	самостійна робота аспірантів	
Змістовий модуль 1					
Загальні положення дисципліни «Державне управління»					
Тема 1. Поняття та зміст державного управління	14	6	0	8	Т, РМГ
Тема 2. Цілі, завдання та принципи державного управління	14	2	2	10	Т, РМГ
Тема 3. Функції державного управління	14	2	2	10	Т, РМГ
Змістовий модуль 2					
Механізми здійснення державного управління					
Тема 4. Державне управління і місцеве самоврядування	16	2	2	12	Т, РМГ
Тема 5. Суб'єкти державного управління	16	2	2	12	Т, РМГ
Тема 6. Правові аспекти державного управління	16	2	2	12	Т, РМГ
Підсумковий контроль – залік					
Разом	90/3	16	10	64	х

Умовні позначення:

Т – тестування; РМГ – робота в малих групах.

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ АСПІРАНТІВ

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Знати: основні поняття, положення сучасних концепцій т щодо реформування системи державного управління</p> <p>Вміти: використовувати методи логіко-гносеологічного та системного аналізу державно-управлінських процесів</p>	<p>Навчальна діяльність*</p> <p>Змістовий модуль 1</p> <p>Загальні положення дисципліни «Державне управління»</p> <p>Тема 1. Поняття та зміст державного управління</p> <p style="text-align: center;">План лекції 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державне управління як суспільне явище. Сутність категорії «державне управління». 2. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування державного управління 3. Поняття, сутність, форми і методи державного управління 4. Типові моделі державного управління: світовий та європейський досвід. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 4, 5. Додатковий: 11, 12, 16, 20. Інтернет-ресурси: 21–23.</p> <p>Самостійна робота аспірантів: вивчення та доповнення матеріалу лекції, підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, підготовка до тестування</p>	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">4</p>	

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Знати: Цілі, завдання та базові принципи системи державного управління</p> <p>Вміти: здійснювати дослідження структури системи державного управління та окремих її функціональних блоків</p>	<p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, інтернет-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi) презентацію за темою «Принципи побудови системи державного управління в Україні»</p> <p>Тема 2. Цілі, завдання та принципи державного управління:</p> <p style="text-align: center;">План лекції 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Цілі, завдання та базові принципи державного управління. 2. Адаптація принципів державного управління до законодавства ЄС, досвіду країн ЄС та ОЕСР, міжнародних стандартів та вимог. 3. Оцінка виконання принципів державного управління в Україні за програмою SIGMA <p style="text-align: center;">Список рекомендованих джерел:</p> <p>Основний: 3, 4. Додатковий: 12, 16. Інтернет-ресурси: 23.</p> <p>Самостійна робота аспірантів: підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, інтернет-джерел, підготовка до тестування</p>	2	4

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
	<p>Навчальна діяльність*</p> <p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, інтернет-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi тощо) презентацію за темою «Структура державного управління у європейських країнах» (за вибором)</p> <p>Практичне заняття 1</p> <p>Застосування принципів державного управління у процесі реформ в Україні</p> <p>Мета: ознайомитись з основними принципами державного управління в Україні та країнах ЄС.</p> <p>Завдання: <i>здійснити порівняльний аналіз застосування принципів державного управління на основі міжнародних стандартів та вимог, заповнити відповідно таблицю за такою схемою:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Принципи як основа державного управління при впровадженні «належного врядування».</i> – <i>Адаптація принципів ДУ до законодавства ЄС в процесі реформ в Україні.</i> – <i>Українська стратегія державного управління побудована на таких принципах</i> 	2	6
			10

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Знати: функціональні складові державного управління та теоретичні засади формування й реалізації механізмів у різних сферах суспільного життя</p> <p>Вміти: застосовувати теоретичні знання механізмів державного управління для розробки ефективного комплексного механізму державного управління</p>	<p>Тема 3. Функції державного управління</p> <p>План лекції 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Функціональна структура державного управління: сутність та умови її побудови. 2. Наукові підходи щодо класифікації функцій державного управління. 3. Типологія управлінських функцій для різних ланок державного управління. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 2, 6, 7. Додатковий: 9, 14, 19, 20. Інтернет-ресурси: 21–23.</p> <p>Самостійна робота аспірантів: підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, підготовка до тестування.</p> <p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, Internet-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi тощо) презентацію за темою «Механізми державного управління у сфері... (за напрямом дослідницької діяльності аспіранта)»</p>	<p>2</p> <p>10</p>	<p>6</p>

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
	<p align="center">Навчальна діяльність*</p> <p align="center">Практичне заняття 2</p> <p>Умови ефективного виконання функцій і завдань кожним органом державного управління</p> <p>Мета: ознайомитись з основними етапами та процедурами прийняття адміністративних актів як різновидність адміністративної діяльності органів державного управління.</p> <p>Завдання: здійснити поетапне розроблення та прийняття конкретного адміністративного акта за такими стадіями:</p> <p>Перша стадія – підготовка рішення (правова ініціатива. аналіз ситуації та варіантів правового впливу, підготовка проекту).</p> <p>Друга стадія – прийняття рішення (можливе обговорення й обов'язкове голосування в колегіальних органах, внесення змін до проекту оформлення рішення (остаточне редагування, підписання адміністративного акта, присвоєння порядкового номера).</p> <p>Третя стадія – доведення рішення до відома зацікавлених осіб (Набуття чинності акта управління, а саме; • з моменту прийняття; • з настанням строку, зазначеного в акті; • з дня опублікування, оголошення по радіо, телебаченню; • з настанням події, певного стану, юридичних фактів, зазначених в акті</p>	2	10
<p>Знати:</p> <p>наукові підходи щодо розроблення та обґрунтування ефективних державно-управлінських рішень</p>	<p align="center">Змістовий модуль 2</p> <p align="center">Механізми здійснення державного управління</p> <p align="center">Тема 4. Державне управління і місцеве самоврядування</p> <p align="center">План лекції 4</p> <p>1. Сутність механізму взаємодії державного управління та місцевого самоврядування.</p>	2	2

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Вміти: застосовувати теоретичні положення аналізу державного управління для розв'язування ситуаційно-аналітичних задач та кейсів</p>	<p>Навчальна діяльність*</p> <p>2. Формування та реалізація комплексного механізму державного управління у соціально-культурній, соціально-політичній, економічній сферах діяльності.</p> <p>3. Механізми державного управління у сфері соціального захисту.</p> <p style="text-align: center;">План лекції 5</p> <p>1. Механізми державного управління у сфері національної безпеки. 2. Механізми державного регулювання економічного й соціального розвитку регіону, галузі 3. Механізми реформування державної служби в контексті реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 5. Додатковий: 10, 15. Інтернет-ресурси: 24.</p> <p>Самостійна робота аспірантів: підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, підготовка до тестування.</p> <p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, Internet-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi тощо) презентацію за темою «Ефективність державно-управлінських рішень»</p>	<p>8</p> <p>2</p>	<p>6</p>

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Знати:</p> <p>Сутність та завдання суб'єктів державного управління, методики моніторингу та оцінювання державних програм та проектів</p> <p>Вміти:</p> <p>використовувати діагностичні методики для оцінювання державних програм та проектів</p>	<p>Навчальна діяльність*</p> <p>Практичне заняття 3</p> <p>Комплексний механізм державного управління</p> <p>Мета: побудова оптимальної структури комплексного механізму державного управління у різних сферах соціально-економічного та соціально-політичного життя.</p> <p>Завдання: для заданої сфери скласти структурну схему комплексного механізму державного регулювання розвитку та здійснити її оптимізацію в одному з програмних середовищ</p> <p>Тема 5. Суб'єкти державного управління</p> <p>План лекції 6</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суб'єкти та об'єкти державного управління. 2. Суспільство як об'єкт соціального управління. 3. Держава як суб'єкт управління суспільними процесами. Державно-владні повноваження. 4. Державний вплив на діяльність економічних суб'єктів у різних країнах. 5. Програмно-цільовий підхід до вирішення проблем розвитку державного управління. 6. Експертне оцінювання реформ в державному управлінні. 7. Моніторинг та оцінювання державних програм та проектів. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 5. Додатковий: 10, 13, 15, 18. Інтернет-ресурси: 24</p>	2	10
		10	

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
	<p>Самостійна робота аспірантів: підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, підготовка до тестування.</p> <p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, Internet-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi тощо) презентацію за темою «Моніторинг в державному управлінні».</p> <p>Практичне заняття 4</p> <p>Розроблення, обґрунтування та прийняття державно-управлінських рішень</p> <p>Мета: ознайомитись з основними повноваженнями виконавчих органів щодо прийняття державно-управлінських рішень.</p> <p>Завдання: для закріплення знань про сутність різних підходів до мотивування працівників апарату управління, їх оцінки у практиці адміністративного управління розв'язати міні-кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Моделювання систем стимулювання ефективної діяльності державної адміністрації». 2. «Організаційне забезпечення взаємодії та координації в діяльності органів державного управління для обґрунтування, розроблення і прийняття ефективних державно-управлінських рішень». 3. «Здійснення державного контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування» 	2	6
			10

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
<p>Знати: сутність нормативно-правового забезпечення ефективної реалізації функцій державного управління; послідовність побудови й перевірки результативності моделей державного управління</p> <p>Вміти: застосовувати правові норми та методи моделювання для прогнозування розвитку структурно-функціональної моделі державного управління</p>	<p>Тема 6. Правові аспекти державного управління</p> <p>План лекції 7</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність нормативно-правового забезпечення ефективної реалізації функцій державного управління 2. Специфіка виконавчої і розпорядчої діяльності та її вплив на прийняття управлінських рішень. 3. Форми державно-управлінських рішень та процедури прийняття нормативних актів 4. Прогнозування розвитку державного управління. 5. Правове регулювання права громадян на інформацію у сфері державного управління. 6. Побудова структурно-функціональної моделі державного управління. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 4, 5. Додатковий: 11–13, 16, 20.</p> <p>Самостійна робота аспірантів: підготовка до практичного заняття за питаннями теми, вивчення основної та додаткової літератури, підготовка до тестування.</p> <p>Індивідуальна робота: на основі опрацювання спеціалізованої літератури, фахових періодичних видань, Internet-джерел підготувати за допомогою програмного забезпечення (Microsoft PowerPoint, Prezi тощо) презентацію за темою «Світові моделі державного управління»</p>	<p>2</p> <p>10</p> <p>2</p>	<p>6</p> <p>10</p>

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час аспіранта, годин	Оцінювання у балах
	<p data-bbox="236 987 268 1323">Навчальна діяльність*</p> <p data-bbox="316 981 347 1330">Практичне заняття 5</p> <p data-bbox="352 696 384 1615">Правотворча діяльність колегіальних органів управління</p> <p data-bbox="408 629 472 1682">Мета: ознайомитись з основними формами державно-управлінських рішень та процедурами прийняття нормативних актів.</p> <p data-bbox="480 629 663 1682">Завдання: на основі засвоєних знань про правотворчу діяльність державних колегіальних органів управління підготувати проект управлінського акта, пов'язаного з адміністративно-правотворчою та правозастосовною діяльністю органів виконавчої влади за таким алгоритмом:</p> <ul data-bbox="671 689 919 1682" style="list-style-type: none"> • прийняття рішення про розроблення проекту управлінського правового акта; • складання тексту проекту; • попереднє обговорення, доробка, узгодження проекту, схвалення відповідним органом; • організація обговорення проекту в правотворчому органі; • затвердження та публікація проекту. <p data-bbox="951 757 983 1554">Методи побудови моделей державного управління</p> <p data-bbox="991 629 1054 1682">Мета: побудова моделей державного управління на основі структурно-функціонального аналізу та їх програмна реалізація.</p> <p data-bbox="1078 629 1182 1682">Завдання: для заданої структурно-функціональної моделі скласти програму її реалізації та здійснити її оптимізацію в конкретному середовищі</p>		
Разом	Підсумковий контроль – залік	90	100

Примітка:

* курсивом виділено питання, які розглядатимуться із застосуванням інтерактивних методів навчання (використання комп'ютерної техніки при виконанні практичних завдань, презентація, кейс-методи, робота в малих групах).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Авер'янов В. Державне управління // Політ. енциклопедія / редкол. Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – Київ : Парламент. вид-во, 2011. – С.203. – ISBN 978-966-611-818-2.
2. Державне управління // Юрид. енциклопедія : в 6 т. – Т. 2 / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – Київ : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. – 744 с. – ISBN 966-7492-00-8.
3. Особливості публічного управління та адміністрування : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, І. С. Бондар, В. Г. Горник та ін. – Київ : Ліра-К, 2016. – 256 с.
4. Публічне адміністрування в Україні : навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін. ; за заг. ред. В. В. Корженка, Н. М. Мельтюхової. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 256 с.
5. Ястремська О.М. Публічне адміністрування : навч. посіб. / О. М. Ястремська, Л. О. Мажник. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 132 с.

Додаткова

6. Босак О. З. Становлення та розвиток системи публічного управління в Україні // Реформа публічного управління в Україні: виклики, стратегії, майбутнє : монографія / О. З. Босак / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; відп. ред І. А. Грицяк. – Київ : К.І.С., 2009. – 240 с.
7. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Гриньова, М. М. Новікова. – Харків : Инжек, 2004. – 756 с.
8. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2010. – 288 с.
9. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – Київ : НАДУ, 2010. – 820 с.
10. Корупція та відповідальність за корупційні дії : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. К. М. Лемківського. – Львів : Астролябія, 2009. – 160 с.

11. Кайлюк Є. М. Публічне адміністрування : підручник / Є. М. Кайлюк, В. В. Гриненко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2013 – 200 с.
12. Міненко М. А. Публічне управління: теорія та методологія : монографія / М. А. Міненко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 404 с.
13. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя : ЗДІА, 2016. – 606 с.
14. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. для слухачів магістратури і студ. вищ. навч. закл. / Г. С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова, Н. С. Миронова ; за ред. Г.С.Одінцової, О.Ю.Амосова. – Київ : Професіонал, 2008. – 288 с.
15. Хардт М. Империя / М. Хардт, А. Негри; пер. с англ. ; под ред. Г. В. Каменской, М. С. Фетисова. – М. : Праксис, 2004. – 440 с.
16. Guy P. V. Handbook of Public Administration / P. V. Guy, J. Pierre. – London, 2005. – 640 p.

Інтернет-ресурси

17. Глосарій Програми розвитку ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unpan.org/Directories/UNPublic Administration Glossary>
18. Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини // Вісник Верховної Ради. – 2006 (09.02.2006). – № 27 / Міжнар. документ Ради Європи : закон від 9 лют. 2006 р. № 3435-IV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
19. Європейська соціальна хартія // Вісн. Верховної Ради. – 2006 (14.09.2006). – № 43 / Міжнар. документ Ради Європи : закон від 14 верес. 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062/page

20. Європейське врядування [Електронний ресурс] : Біла книга. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://upi.org.ua/load/4-1-0-113>.
21. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал». – Режим доступу : www.kmu.gov.ua
22. Офіційний веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби. – Режим доступу : www.nads.gov.ua
23. Офіційний веб-сайт European Group of Public Administration (EGPA). – Режим доступу : <http://www.iias-iisa.org/egpa>
24. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу : www.president.gov.ua
25. Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС. – Режим доступу : www.center.gov.ua/ua/81.htm